

مقاله پژوهشی: فرصت‌ها و تهدیدهای هوایی رژیم صهیونیستی در جنگ احتمالی آینده

داود زنجانی^۱

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۳/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۶/۱۵

چکیده

رژیم صهیونیستی با حضور در کشورهای همسایه و نزدیکی با مرزهای جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران و حضور این رژیم و نیز گسترش روابط همه‌جانبه و همکاری راهبرد امنیتی- دفاعی، می‌تواند تهدیدی جدی علیه منافع جمهوری اسلامی ایران در ابعاد مختلف سیاسی، نظامی و امنیتی باشد. در این مقاله با بررسی ادبیات موضوع و همچنین استفاده از نظرات خبرگان، پیرامون موضوع اصلی؛ یعنی «فرصت‌ها و تهدیدهای هوایی رژیم صهیونیستی در جنگ احتمالی آینده» تحقیق جامعی صورت پذیرفت. برای دستیابی به هدف یادشده با توجه به نظر خبرگان، ادبیات نظری و چارچوب نظری تحقیق، در نهایت ۵۱ شاخص مؤثر در تهاجم هوایی رژیم یادشده علیه ج.ا.ا. مورد تأیید خبرگان قرار گرفت. پژوهش فوق به صورت آمیخته و به روش توصیفی- تحلیلی و پیمایشی بوده و حجم نمونه از جامعه آماری مورد نظر مشتمل بر تعداد ۷۰ نفر از افراد صاحب‌نظر و خبره مدنظر قرار گرفته است. پس از تجزیه و تحلیل محیط، تعداد ۹ مورد فرصت و ۱۴ مورد تهدید به دست آمده است و بر مبنای وضع موجود، تخصیص منابع جهت به‌کارگیری فرصت‌ها به‌منظور مرتفع نمودن تهدیدهای موجود انجام شده و تعداد ۷ راهبرد مهم ارائه گردیده است. پس از تأیید راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی از نظر خبرگان، از روش اولویت‌بندی تاپسیس جهت رتبه‌بندی راهبردها استفاده شد و مورد تأیید خبرگان قرار گرفت.

کلید واژه‌ها: تهدیدات هوایی، تهاجم هوایی، قدرت هوایی، راهبردهای مقابله.

مقدمه

آنچه که ایران را به یکی از خطرات راهبردی برای رژیم صهیونیستی مبدل نموده است، همانا دستیابی ایران به فناوری هسته‌ای است؛ به طوری که وزیر دفاع وقت رژیم صهیونیستی در سال ۱۹۹۵ میلادی اعلام داشت: «اگر ایران مبادرت به غنی‌سازی اورانیوم نماید و یا پلوتونیوم مورد نیاز خود را از طریق رآکتورهای موجود به دست آورد، تأسیسات ایران مورد تهاجم قرار خواهد گرفت» (متقی، ۱۳۸۵: ۲۲).

انجام رزمایش‌های مشترک این نیرو با نیروی هوایی یونان، ترکیه و رومانی و در خاک این کشورها با هدف آشنایی خلبانان این رژیم با انواع عملیات هوایی در برد بلند، عملیات جستجو و نجات، مواجهه با سامانه‌های پدافندی شبیه به جمهوری اسلامی ایران از جمله هاگ، اس-۳۰۰، سوخت‌گیری هوایی و تمرین عملیات هوایی در محیط جغرافیایی شبیه به کشورمان صورت گرفته است و بسیاری از کارشناسان نظامی عقیده دارند که تعداد قابل توجهی از این رزمایش‌ها در راستای تمرین عملیات علیه تأسیسات حساس و حیاتی جمهوری اسلامی ایران صورت می‌پذیرد.

بررسی سیاست دفاعی و امنیتی رژیم صهیونیستی، حاکی از آن است که تهدیدات هوایی رژیم صهیونیستی به‌عنوان یکی از تهدیدات اصلی و دیرینه ج.ا.ایران می‌باشد که مقدمه فعلیت این تهدیدات انجام فعالیت‌های اطلاعاتی و جمع‌آوری اطلاعات از تأسیسات حساس و حیاتی ج.ا.ایران و آگاهی از وضعیت آمادگی سامانه‌های آفندی و پدافندی کشورمان در مقابله با تهدیدات این رژیم می‌باشد؛ بنابراین این مقاله بر آن است تا ضمن استخراج عوامل محیطی مؤثر در شناسایی هوایی رژیم صهیونیستی، راهبردهای مقابله با آن را تدوین نماید. مسئله اصلی تحقیق عبارت است از: تعیین فرصت‌ها و تهدیدهای هوایی رژیم صهیونیستی علیه ج.ا.ایران و ارائه راهبردهای مقابله با این تهدیدها بر اساس اولویت‌بندی با نظر خبرگان.

هدف اصلی

شناخت بسترهای تهدیدزا و فرصت‌آفرین در قبال تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی و

ارائه راهبردهای مقابله با آن.

اهداف فرعی

- شناخت تهدیدهای هوایی رژیم صهیونیستی علیه ج.ا.ایران.
- شناخت فرصت‌های هوایی پیش روی رژیم صهیونیستی علیه ج.ا.ایران.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

پیشینه تحقیق

عنوان پروژه «حمله آمریکا و رژیم صهیونیستی به ایران» مرکز تحقیقات دفاعی رژیم صهیونیستی، ۱۳۸۸، سؤال پژوهش: گزینه‌های رژیم صهیونیستی و آمریکا برای حمله به ایران چگونه است؟ نتیجه تحقیق: در این تحقیق اشارات مفصلی در زمینه پخش و زیرزمینی بودن مراکز هسته‌ای ایران در سراسر کشور و مشکل هدف قرار دادن همه آنها شده است. سپس گزینه‌های رژیم صهیونیستی و آمریکا و نوع تسلیحات در دسترس برای آنها مورد بحث و بررسی قرار گرفته شده است. سپس نوع سیستم دفاعی ایران و نحوه واکنش متقابل آن در برابر رژیم صهیونیستی و آمریکا به صورت سناریویی و گمانه‌زنانه مورد تحلیل قرار گرفته شده است. جنگ‌های محدود، تمام‌عیار و همه‌جانبه به عنوان گزینه‌هایی برای آمریکا مطرح شده است. در این سناریو عنوان شده است که اگر ایران در منطقه خاورمیانه به سلاح‌های هسته‌ای دست یابد، در آن صورت کشورهای میانه‌روی خاورمیانه نیز رویکردی رادیکال و خصمانه در پیش خواهند گرفت و صلح و ثبات در این منطقه با چالش‌های اساسی روبه‌رو خواهد شد (Toukan, Abdullah (۲۰۰۹) Study on a (Possible Israeli Strike on Iran's Nuclear

عنوان پروژه «تهدید حمله هسته‌ای رژیم صهیونیستی به ایران بسیار جدی است». مرکز تحقیقات حزب کمونیست انگلیس، ۱۳۹۰، سؤال پژوهش: فعالیت‌های نظامی رژیم صهیونیستی برای حمله به ایران چگونه است؟ نتیجه تحقیق: تهدید حمله هسته‌ای رژیم صهیونیستی به ایران بسیار جدی است، نتیجه این تحقیق توسط هفته‌نامه حزب کمونیست انگلیس منتشر شده است. در این سند فعالیت‌های نظامی رژیم صهیونیستی برای حمله به

ایران به‌طور خلاصه تشریح شده و اقدامات متقابل ایران نیز از جمله توسعه ماهواره‌های نظامی مورد توجه و بررسی قرار گرفته شده است.

عنوان رساله «راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران در برابر تهدید نظامی آمریکا»، دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام)، ۱۳۸۹ احمد غلامپور، سؤال پژوهش: برای مقابله با تهدیدات ایالات متحده آمریکا در ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی چه تمهیداتی می‌توان اندیشید؟ نتیجه تحقیق: ویژگی‌های راهبرد بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران شامل افزایش اقتدار ملی در ابعاد گوناگون علمی، فناوری، اقتصادی، سیاسی، نظامی (دفاعی) و نیز ایجاد دکترین آمادگی برای جنگ‌های ناهم‌تراز است.

تعریف مفاهیم تحقیق

تهدید: تهدید یک خطر بالقوه است که هنوز محقق نشده و صرفاً در حد یک ایده می‌باشد؛ به عبارت دیگر تهدید، مفهومی به‌کلی انتزاعی است و به‌طور کلی تعیین زمان و چگونگی مورد تهدید واقع شدن به‌سادگی امکان‌پذیر نمی‌باشد. برآیند، وضعیتی است که عوامل مختلف برخلاف خواسته ما و خارج از کنترل عمل می‌کنند و از این حیث روند امور، مطلوب ما نیست و احتمال آشفتنگی، خطر یا خسارات جبران‌ناپذیر را برای ما به وجود آورده و باعث ایجاد اختلال در امنیت عمومی و ملی می‌گردد (اسکندری، ۱۳۸۹: ۵۴).

فرصت: فرصت به آنچه که مدیران راهبردی را قادر می‌سازد که از امکانات بالقوه در خارج از سازمان بهره‌گرفته و به نفع سازمان عمل نمایند، گفته می‌شود (نانچیان، ۱۳۷۹: ۴۵۹).
کلیه عواملی که وضعیت بالقوه دارند و بر مأموریت سازمان جهت مقابله با تهدیدات دارای اثر مثبت هستند که به کمک آن‌ها می‌توان اهداف را محقق ساخت (زنجانی، ۱۳۹۶: ۲۷).

دفاع هوایی خودی: منظور از تهدیدات هوایی، قابلیت‌ها، نیت و گاه اقدامات هوایی دشمن است. بهره‌گیری از قدرت هوایی برای مقابله با این اقدامات و تهدیدات با استفاده از توانمندی‌های نیروی هوایی و پدافند هوایی برای جلوگیری از نفوذ دشمن و حفاظت از کشور و دفع تهدیدات همه‌جانبه هوایی دشمن است (حبیبی، ۱۳۹۲: ۶۵).

راهبرد^۱: تعریف یکسان و جامعی برای واژه راهبرد وجود ندارد و بر تعریفی واحد از آن، اتفاق نظر به وجود نیامده است؛ چرا که از یک سو مفهوم این واژه در طول تاریخ دست‌خوش تغییر شده و از سوی دیگر، هر یک از نظریه‌پردازان و صاحب‌نظران، از دیدگاه خود به این واژه نگریسته‌اند و در این نگرش، مکتب فکری خود را دخالت داده‌اند (افشردی، ۱۳۸۷: ۳۳).

عملیات هوایی: نابودی اهداف متحرک حساس و برتری اطلاعاتی، نشانه توانایی در مکان‌هایی است که نیروهای هوایی به منظور فلج کردن و از کار انداختن دشمن و تسلط یافتن بر فضای نبرد بر عدم توازن اطلاعاتی دشمن اتکا می‌کنند. این نیروها با استفاده از پردازش و محاسبه زمان واقعی و اطلاعات و ارتباطات گسترده مخابراتی می‌توانند اهداف مهم متحرک (مانند سکوهای متحرک پرتاب موشک و پایگاه‌های متحرک فرماندهی) را با اطمینان زیاد نابود کنند. بخش عظیم قدرت هوایی در بعد راهبردی و راهبردی، انهدام اهداف دقیق و حساس نیز نیازمند هواپیماهای سرنشین‌دار است.

هنگامی که منابع راهبردی به توانمندی رزمی قدرت هوایی تبدیل شد، آنچه به دست می‌آید. نیروی نظامی توانمندی است که می‌تواند در میدان نبرد علیه دشمن انواع عملیات جنگی را انجام دهد. توانایی انجام این عملیات جنگی «بازده» نهایی قدرت ملی در بعد هوایی - نظامی است؛ زیرا نمایانگر ابزاری است که کشور با آن‌ها می‌تواند در صورت لزوم، هدف‌های سیاسی خود را به‌رغم خواست کشورهای رقیب محقق سازد.

جنگ مبتنی بر دانش، بیانگر بروز صلاحیتی است که به توان هوایی امکان می‌دهد در تمام سطوح راهبردی، عملیاتی و راهکنشی (تاکتیکی) بر دشمن تسلط شناختی پیدا کند. از آنجا که واحدهای رزمی از وضعیت دشمن، در زمان واقعی، تصویری پویا و نزدیک به کامل دارند، می‌توانند چنان سریع به داخل دایره تصمیم دشمن که حلقه مجتأ^۲ یا لوپ بوید نامیده می‌شود، نفوذ کنند. تا سبب ایجاد شرایطی شوند که ساختار فرماندهی دشمن، همواره بر اساس اطلاعات کهنه‌شده تصمیم‌گیری کند. این امر موجب می‌شود تا دشمن در فاز تأخیری تصمیم‌گیری قرار گرفته و از ابتکار عمل در صحنه نبرد باز ماند (زنجانی، ۱۳۹۱: ۱۶۸-۱۶۴).

۱. Strategy

۲. مشاهده Observation، جهت‌گیری Orientation، تصمیم‌گیری Decision و اقدام Action (OODA Loop)

ارتقای جنگنده‌های در حال خدمت رژیم صهیونیستی

۱. به خدمت گرفتن جنگنده‌های F-۱۶I

صهیونیست‌ها اکنون مالک بزرگ‌ترین ناوگان F-۱۶ در خارج از ایالات متحده به تعداد بیش از ۳۶۰ فروند می‌باشند. این جنگنده‌ها با همکاری کشور سازنده و صنایع رژیم صهیونیستی، مرتب ارتقا یافته‌اند و به تجهیزات الکترونیکی پیشرفته مجهز شده‌اند. جنگنده‌های F-۱۶I با استفاده از سامانه‌های پیشرفته جنگ الکترونیک قادر به ارائه موقعیت خود در مکانی غیر از مکان واقعی خود می‌باشند. با استفاده از این سیستم واحدهای پدافندی کشور مورد تهاجم در موقعیتی غیر از موقعیتی که باید در کمین واحدهای متخاصم باشند به انتظار واحدهای مهاجم هستند؛ به عبارت دیگر ممکن است واحدهای پدافندی در فاصله ۱۰۰ مایلی و در ساعت ۶ در انتظار پرنده‌های مهاجم باشند؛ در حالی که پرنده‌های مهاجم در فاصله ۲۰ مایلی و در ساعت ۳ باشند. این سامانه در عملیات علیه تأسیسات هسته‌ای سوریه در چند سال گذشته به کار گرفته شد و سیستم دفاعی سوریه علی‌رغم مجهز بودن به موشک‌های TOR-M^۱ نتوانست هیچ‌گونه عملیاتی علیه واحدهای مهاجم انجام دهد.

۲. به خدمت گرفتن جنگنده‌های F-۱۵I رژیم صهیونیستی

جنگنده‌های F-۱۵I این کشور به خاطر تجهیز به سامانه‌های الکترونیکی پیشرفته و نیز استفاده از باک‌های تطبیقی قادر به دسترسی به اهدافی در فاصله ۴۴۵۰ کیلومتری دور از پایگاه مبدأ هستند. این جنگنده‌ها قادر به حمل و استفاده دقیق از حجم قابل توجهی از مهمات (بیش از ۱۱ تن) می‌باشند و در نتیجه قادر به تحمیل خسارت ویرانگر به هر هدفی هستند.

۳. ارتقای جنگنده‌های F-۱۵A/B رژیم صهیونیستی

رژیم صهیونیستی ۵۳ فروند جنگنده F-۱۵A/B را به مدت بیش از ۳۰ سال است که در خدمت دارد، نیروی هوایی و صنایع این رژیم برنامه‌ای را برای ارتقای جنگنده‌های فوق با همکاری بوئینگ اجرا نموده است. به نحوی که سازه این جنگنده‌ها به گونه‌ای ارتقا یابد

که جنگنده‌های فوق‌قادر به حمل و به‌کارگیری موشک‌های هوا به هوای برد متوسط پیشرفته^۱ و نیز بمب‌های هدایت‌شونده^۲ می‌باشند.

نیروی هوایی این کشور برنامه‌ای را نیز برای شش سال آینده در نظر دارد که جنگنده‌های $F-10C/D$ را (که به تعداد بیش از ۳۰ فروند را در خدمت دارد) تا حد جنگنده‌های $F-10I$ ارتقا دهد.

۴. به خدمت گرفتن جنگنده‌های $F-10SE$ رژیم صهیونیستی

طبق گزارش‌های در دسترس از جمله برنامه‌هایی که رژیم صهیونیستی در صدد انجام دادن آن‌ها می‌باشد، به خدمت گرفتن جنگنده‌های $F-10SE$ می‌باشد، مواردی که در این جنگنده انجام شده است:

- کاهش بازتابش‌های راداری با استفاده از تجهیزات پیشرفته الکترونیکی.
- تغییر زاویه سکان‌های افقی.
- استفاده از محفظه‌های تطبیقی حمل سلاح به صورت داخلی^۳.
- استفاده از مخازن تطبیقی حمل سوخت^۴.

به خدمت گرفتن جنگنده فوق، نیروی هوایی رژیم صهیونیستی را به سطحی از فناوری مجهز خواهد کرد که هیچ نیروی هوایی‌ای غیر از ایالات متحده به آن دست نیافته است.

۵. به خدمت گرفتن جنگنده‌های $F-35$ رژیم صهیونیستی

در اکتبر ۲۰۱۰ میلادی رژیم صهیونیستی توافقنامه‌ای را به مبلغ حدود ۲,۷۵۰ میلیون دلار با ایالات متحده به امضا رساند که طبق آن این کشور تعداد ۲۰ فروند جنگنده نسل پنجم $F-35$ را خریداری کند.

۱. AMRAAM
۲. JDAM
۳. Internal weapon bay
۴. Conformal full tank

این قرارداد شامل تجهیزات تعمیر و نگهداری - برنامه‌های نرم‌افزاری و نیز شبیه‌سازهای پروازی می‌باشد و طبق خواسته رژیم صهیونیستی به تجهیزات پیشرفته الکترونیکی و مخابراتی ساخت این کشور تجهیز شدند. در ضمن این جنگنده برای دستیابی به اهداف دوردست به باک‌های تطبیقی نیز مجهز گردید. نکته‌ای که بایستی مورد توجه قرار بگیرد این است که فرآیند تعمیر و نگهداری این جنگنده باید در خاک رژیم صهیونیستی باشد. رژیم صهیونیستی نیز در ادامه پس از گذراندن تست‌های مربوطه درصدد به خدمت گرفتن ۱۰۰ فروند جنگنده F-۳۵ از مدل (CTOL) شد (http://www.defensenews.com/ June ۸, ۲۰۱۵).

بر طبق گزارش‌های منتشرشده تاکنون دوفروند جنگنده F-۳۵ به نیروی هوایی رژیم صهیونیستی تحویل داده شده‌اند. در آوریل ۲۰۱۷ میلادی سه فروند دیگر در پایگاه هوایی نواتیم فرود آمده و به دو فروند قبلی پیوستند و در حال حاضر جولای ۲۰۱۸ میلادی تعداد نه فروند در اختیار این رژیم می‌باشد و طبق اخبار منتشره در حملات اخیر به پایگاه‌های هوایی سوریه نیز مورد بهره‌برداری قرار گرفته است و اهدافی را مورد اصابت و انهدام قرار داده است.

۶. هواپیماهای بدون سرنشین رژیم صهیونیستی

نیروهای مسلح رژیم صهیونیستی جزء اولین نیروهای بودند که هواپیماهای بدون سرنشین را توسعه داده و آن‌ها را برای عملیات شناسایی و جنگ الکترونیک طراحی و تولید نمودند. هواپیماهای بدون سرنشین، توانمندی عملیاتی‌شان را در خیلی از نبردها به منصفه ظهور رسانده‌اند.

به عقیده صهیونیست‌ها استفاده و یا از دست دادن یک پهپاد نسبتاً ارزان‌قیمت برای مأموریت‌های شناسایی خطرناک، به مراتب بهتر از به خطر انداختن جان یک خلبان و یک هواپیمای چندمیلیون دلاری است. انواع هواپیماهای بدون سرنشین رژیم صهیونیستی عبارت‌اند از: اسکات، اربیتور، پایونیر، سامسون، دلیلا، جستجوگر ۱ و ۲، هارپی، سیلور

آرو، هرمس ۴۵۰، ۹۰۰ و ۱۵۰۰، اسکای لارک، هرون ۱ و ۲، رنجر (Israel – an unmanned air systems (UAS) super power. Defense Update).

علاوه بر آن هواپیمای ایتان^۱ جدیدترین هواپیمای بدون سرنشین ساخت رژیم صهیونیستی است که ابعاد آن مشابه هواپیمای بوئینگ ۷۳۷ بوده و می‌تواند تا یک تن تجهیزات را با خود حمل کند. این هواپیما جزء هواپیماهای بدون سرنشین با ارتفاع بالا و مدت‌زمان گشت طولانی می‌باشد. این هواپیما با وزنی در حدود ۴ تن می‌تواند در ارتفاع بالا و به مدت ۵۰ ساعت در مسافت‌های طولانی گشت‌زنی نماید و علی‌رغم ابعاد بزرگ آن، به دلیل خصوصیات رادارگریزی می‌تواند در مأموریت‌های سری نیز شرکت نماید (Israel – an unmanned air systems (UAS) super power Defense Update).

در حال حاضر اسکاداران شماره ۲۱۰ هواپیماهای هرون تی‌پی ایتان در پایگاه هوایی تل نوف مستقر می‌باشند. همچنین اسکاداران شماره ۲۰۰ مربوط به هواپیماهای بدون سرنشین هرون و اسکاداران شماره ۱۶۶ مربوط به هواپیماهای بدون سرنشین هر میس-۴۵۰ و هواپیماهای بدون سرنشین سرچر در پایگاه هوایی پالماخیم قرار دارند (THE MILITARY BALANCE ۲۰۱۷).

۷. بمب ۲۵۰ Spice رژیم صهیونیستی

رژیم صهیونیستی یک بمب ۱۱۳ کیلوگرمی شبیه بمب‌های قطر کوچک^۲ آمریکا با نام Spice ۲۵۰ را معرفی نموده است. این بمب برخلاف نمونه‌های قبلی (خانواده سلاح‌های هدایت‌شونده) که در قالب یک کیت برای یکپارچه‌سازی و ارتقای بمب‌های ۱۰۰۰ پوندی Mk-۸۳ و ۲۰۰۰ پوندی Mk-۸۴ به کار گرفته می‌شدند، یک سامانه کامل و توسعه‌یافته می‌باشد.

Spice ۲۵۰ شبیه یک موشک بال‌دار است که فاقد موتور بوده و می‌تواند مسافت‌های طولانی را گلاید کند. این ویژگی باعث شده بمب مذکور کم‌حجم، توانمند و گران‌قیمت

باشد، ضمن اینکه به خاطر حجم کم بمب، کشف آن توسط سامانه‌های راداری و هواپیماهای دیگر دشوار است. بمب مزبور دارای کلاهک الکترونیکی و سامانه هدف‌گیری بسیار دقیق است.

Spice ۲۵۰ دارای یک کلاهک ۲۰۰ پوندی با قدرت مرگ‌آوری بالا است که برای محیط‌های کوچک طراحی و ساخته شده است، همچنین دارای طیف مختلفی از مواد منفجره است که برای انهدام اهداف «خاص» به کار می‌رود و این امکان را به جنگنده می‌دهد تا بتواند به صورت غیرفعال و دقیق تعداد زیادی از اهداف را مورد حمله قرار دهد. افزون بر این، این ویژگی را دارد که به محض شلیک، خود را به سمت هدف هدایت کند. این بمب با پاد هدف‌گیری جدید لایتینگ-۵ سازگار شده و این توانمندی را به جنگنده‌ها می‌دهد تا بیشتر از گستره اثرگذاری لیزر هواپیما، اهداف مورد نظر را تعیین و هدف‌گیری نمایند.

رافائل ادعا می‌کند که شعاع خطای احتمالی این سامانه حدود ۱/۵ متر است و این خطا با تغییر برد افزایش نمی‌یابد. Spice ۲۵۰ تا ۱۰۰ کیلومتر (۶۲ مایل) بدون نیروی موتور پرواز می‌کند.

Spice ۲۵۰ دارای قابلیت‌های جدید زیادی است که جزئی‌ترین آن، سیستم هدایت جدید است که اجازه می‌دهد تا از آن در زمان‌های بحرانی برای حمله به اهداف متحرک بر روی زمین و دریا استفاده کرد.

شرکت «رافائل» محفظه هوشمند نگهدارنده بمب چهارتایی تحت عنوان Smart Quad Rack^۱ را طراحی و ساخته است. یکی از ویژگی‌های SQR این است که هواپیما را قادر به حمل مهمات متعدد می‌سازد و به لحاظ تئوری این امکان را به هواپیماهای F-۱۵ و F-۱۶ می‌دهد تا بتوانند حداکثر به ترتیب ۲۸ و ۱۶ بمب Spice ۲۵۰ را حمل کنند. این ویژگی امکان پرتاب چندگانه برای اهداف متعدد را می‌دهد که یک انقلاب واقعی در این زمینه است (www.Rafael.co.il).

۱. SQR

یووال میلر^۱ معاون اجرایی رئیس رژیم صهیونیستی و مسئول بخش هوا و C^۴ISR شرکت «رافائل»، اظهار داشت: «در گذشته، یک هواپیمای جنگنده مجبور بود تا مسافت طولانی را طی کند تا در نهایت دو مهمات را رها کند که همیشه هم با هدف برخورد نمی‌کرد. در حال حاضر ما هواپیماهای جنگنده داریم که می‌تواند نزدیک به ۳۰ هدف را در یک تهاجم پروازی از بین ببرد. در یک دسته چهارتایی از جنگنده‌های F-۱۵، امکان حمل بیش از ۱۰۰ مهمات در یک مأموریت وجود دارد. در واقع، ما در حال شکستن پارادایم در رابطه با اثربخشی در یک سورت پروازی هستیم» (معاونت اطلاعات نهجا، ۱۳۹۵: ماهنامه سیمرغ).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق با توجه به اینکه نتایج آن کاربردی و تصمیم‌گرا می‌باشد، نوع پژوهش توسعه‌ای- کاربردی است و به صورت آمیخته و به روش توصیفی-تحلیلی و پیمایشی انجام شده است.

جامعه آماری مورد تحقیق حدود ۷۰ نفر از صاحب‌نظران و متخصصین حوزه‌های طرح و برنامه، آموزش، اطلاعات، عملیات و آماد و پیش در مشاغل راهبردی نیروهای مسلح ج.ا.ایران شامل نهجا، ستاد آجا، نهسا، قرارگاه پدافند هوایی خاتم‌الانبیا (ص) آجا و ستاد کل نیروهای مسلح می‌باشند.

نمونه آماری: با توجه به محدود بودن حجم جامعه آماری، حجم جامعه نمونه بر حجم جامعه آماری منطبق است و روش گردآوری داده‌ها؛ شامل گردآوری میدانی، کتابخانه‌ای و ابزار گردآوری از طریق مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه و مطالعه منابع است.

شیوه تجزیه و تحلیل داده در این پژوهش با استفاده از روش‌های تحلیل کیفی، (ادامه کو؟) ضمن احصای مؤلفه‌های تهاجم هوایی، پیش‌نویس عوامل متأثر از تهدیدات تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی را به دست آوردیم و با استفاده از پارامترهای توصیفی در جامعه آماری آن‌ها را تثبیت کردیم و سپس با استفاده از روش تدوین راهبرد داعا، راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی را تدوین کرده و مطلوبیت آن‌ها را احصا نمودیم.

تعاریف عملیاتی متغیرها

الف. راهبردهای هوایی: راهبردهایی هستند که در آن‌ها شناخت ماهیت، سطح و شدت کیفیت تهدیدات هوایی به منظور دفاع با رویکرد اصل جلوگیری از غافلگیری و بازدارندگی در برابر شناسایی هوایی رژیم صهیونیستی تعریف شده و می‌توانند در این حوزه به کار گرفته شوند.

ب. تهدیدات هوایی: منظور از تهدیدات هوایی، قابلیت‌ها، نیات و گاه اقدامات هوایی دشمن از طریق به‌کارگیری سامانه‌های پرنده (هواپیما و پهپاد) است که با هدف تخریب و انهدام مراکز مهم و حیاتی دفاعی کشور (مراکز تولید سلاح‌های راهبردی و مراکز تولید موشک؛ فرودگاه‌ها، هواپیماها؛ مراکز راداری و مراقبت هوایی کشور؛ تجهیزات عمده نظامی؛ سیستم فرماندهی کنترل نظامی و مراکز نظامی؛ زیرساخت‌های کنترل هوایی راداری پدافند غیر عامل؛ زیرساخت‌های ارتباطی و مخابراتی و ...)، از بین بردن زیرساخت‌های صنعتی کشور (مراکز هسته‌ای؛ نیروگاه‌ها و پالایشگاه‌ها و ...)، از بین بردن زیرساخت‌های خدماتی کشور (شبکه‌های برق، آب، انرژی، گاز، ...) انجام می‌شود.

ج. دفاع هوایی خودی: بهره‌گیری از قدرت هوایی برای مقابله با این اقدامات و تهدیداتی با استفاده از توانمندی‌های نیروی هوایی و پدافند هوایی برای جلوگیری از نفوذ دشمن، حفاظت از کشور و دفع تهدیدات همه‌جانبه هوایی دشمن است.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف. یافته‌های تحقیق

پس از جمع‌آوری داده‌های حاصل از توزیع پرسشنامه‌ها، با توجه به سؤال‌ها و اهداف تحقیق، از روش‌های آماری توصیفی، مانند تنظیم جدول فراوانی، تعیین فراوانی پاسخ‌ها، تعیین درصد، رسم نمودار و محاسبه میانگین و برای تعیین اطمینان از معناداری پاسخ جامعه آماری به سؤالات پرسشنامه‌ها در خصوص تعیین عوامل مؤثر بر تدوین راهبردهای مقابله با شناسایی هوایی رژیم صهیونیستی و تعیین نقش عوامل در بسترهای فرصت‌آفرین،

تهدیدزا و قوت و ضعف از روش آماری استنباطی آزمون خی در سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای ۵٪ استفاده شده است.

عوامل مؤثر در تدوین راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی

با مشورت اساتید محترم راهنما و مشاور و با بررسی ادبیات تحقیق، مصاحبه و نظرخواهی از افراد خبره، عوامل تأثیرگذار بر راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی احصا و عوامل محیطی به تفکیک عوامل داخلی و خارجی مجدداً به محضر ۱۵ نفر خبره و صاحب نظر ارائه گردید.

تعدادی از عوامل احصاشده، توسط صاحب نظران، خبرگان و کارشناسان متخصص، ادغام یا تغییر داده شد و در نهایت تعداد ۵۰ عامل مؤثر بر راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی شناخته گردید. سپس بر مبنای تأییدیه جامعه خبره در پرسشنامه دوم و تعریف محقق از تهاجم هوایی با مدنظر قرار دادن سکوی پرتاب، کلیه عوامل مؤثر بر تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی (با سرنشین و بدون سرنشین) که می‌توانند بر تدوین راهبردهای مقابله مؤثر باشند به روش فریدمن به‌طورکلی (بدون در نظر گرفتن بسترهای فرصت‌آفرین، تهدیدزا) اولویت‌بندی گردید.

جدول زیر بیانگر این واقعیت است که از نگاه جامعه آماری تمامی عوامل فرصت‌آفرین بر راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی علیه ج.ا. مؤثر بوده و عامل‌های ۱۸، ۸ و ۳۶ به ترتیب بیشترین تأثیر را در این راهبرد دارا می‌باشند.

توصیف کمی عوامل فرصت آفرین جهت تدوین راهبردهای مقابله با تهاجم رژیم صهیونیستی

عامل	شماره عامل	عوامل خارجی	فراوانی پاسخ‌های داده‌شده	درصد فراوانی کل	میانگین فراوانی میزان تأثیر زیاد و خیلی زیاد	درصد میزان تأثیر عامل در حد زیاد و خیلی زیاد	مقدار کای دو مشاهده‌شده	سطح معناداری	رتبه
فرصت آفرین	۳۱	توپوگرافی، وسعت و شکل سرزمین‌های اشغالی توسط رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۷	۹۹٪	۴۷/۶۸	/۰۰۰	۱۸
	۳۲	عمق راهبردی سرزمینی رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۸	۹۷٪	۱۸/۵۱	/۰۰۰	۲۰
	۳۳	تمرکز جمعیتی در سه شهر بزرگ رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۸	۹۶٪	۸/۲۳	/۰۰۴	۱۷
	۳۴	وجود جریان‌ها و احزاب مختلف در رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۶	۹۴٪	۳۳/۸	/۰۰۰	۳۴
	۳۵	محدودیت‌های عملیاتی رژیم صهیونیستی در انجام حملات هوایی علیه ج.ا.ایران (بعد مسافت و مرز مشترک)	۷۰	۱۰۰	۴/۸	۹۸٪	۷۵/۴۶	/۰۰۰	۹
	۳۶	بهره‌گیری از فضای کشورهای سوریه و لبنان جهت عملیات‌های مقابله به مثل توسط ج.ا.ایران	۷۰	۱۰۰	۴/۹	۹۶٪	۳۵/۷۱	/۰۰۰	۸
	۳۷	آستانه تحمل تلفات هنگام جنگ در رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۷	۹۶٪	۴۷/۶۸	/۰۰۰	۲۱
	۸	استکبارستیزی و مقاومت ج.ا.ایران	۷۰	۱۰۰	۴/۹	۹۶٪	۵۴/۹۱	/۰۰۰	۱۱
	۱۸	توان نیروی قدس ج.ا.ایران در منطقه	۷۰	۱۰۰	۴/۹	۹۷٪	۴۴/۸	/۰۰۰	۶

با عنایت به جدول فوق عوامل فرصت‌آفرین تهاجم هوایی به ترتیب رتبه شامل موارد ذیل خواهند بود:

۱. توان نیروی قدس ج.ا.ایران در منطقه؛
 ۲. بهره‌گیری از فضای کشورهای سوریه و لبنان جهت عملیات‌های مقابله به مثل توسط ج.ا.ایران؛
 ۳. استکبارستیزی و مقاومت ج.ا.ایران؛
 ۴. محدودیت‌های عملیاتی رژیم صهیونیستی در انجام حملات هوایی علیه ج.ا.ایران (بعد مسافت و مرز مشترک)؛
 ۵. تمرکز جمعیتی در سه شهر بزرگ رژیم صهیونیستی؛
 ۶. توپوگرافی، وسعت و شکل سرزمین‌های اشغالی توسط رژیم صهیونیستی؛
 ۷. عمق راهبردی سرزمینی رژیم صهیونیستی
 ۸. آستانه تحمل تلفات هنگام جنگ در رژیم صهیونیستی؛
 ۹. وجود جریان‌ها و احزاب مختلف در رژیم صهیونیستی.
- جدول زیر بیانگر این واقعیت است که از نگاه جامعه آماری تمامی عوامل تهدید‌آفرین بالا بر راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی علیه ج.ا.ا مؤثر بوده و عامل‌های ۴۵ و ۴۶ بیشترین تأثیر را در این راهبرد ایفا می‌نمایند.

توصیف کمی عوامل تهدیدآفرین جهت تدوین راهبردهای مقابله با تهاجم رژیم صهیونیستی

عامل	شماره عامل	عوامل خارجی	فراوانی پاسخ‌های داده‌شده	درصد فراوانی کل	میانگین فراوانی میزان تأثیر	حد زیاد و خیلی زیاد	درصد میزان تأثیر عامل در حد زیاد و خیلی زیاد	مقدار کای دو مشاهده‌شده	سطح معناداری	رتبه
تهدیدآفرین	۴۰	خوداتکایی صنایع نظامی رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۷	۹۷٪	۱۰۳/۴۸	/۰۰۰	۷	
	۴۱	تأثیر اقتصادی در توان نظامی رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۳/۷	۶۹٪	۵۲/۷۴	/۰۰۰	۴۹	
	۴۲	آموزش و ذخیره نیروهای انسانی در رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۱	۸۶٪	۵۰/۵۷	/۰۰۰	۳۵	
	۴۳	ایران‌هراسی، لابی‌گری و توان اجماع‌سازی افکار عمومی جهت حملات هوایی به ج.ا.ایران	۷۰	۱۰۰	۴/۳	۹۴٪	۶۷/۱۷	/۰۰۰	۳۰	
	۴۴	دکترین بازدارندگی و راهبردهای رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۳	۹۳٪	۵۵/۱۴	/۰۰۰	۲۵	
	۴۵	توان جنگ دوراستای رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۸	۹۷٪	۹۶/۴۵۴	/۰۰۰	۳	
	۴۶	توان عملیات شبکه‌محور رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۸	۹۴٪	۱۴۴/۱۲	/۰۰۰	۵	
	۴۸	میل و اراده رژیم صهیونیستی جهت تهاجم هوایی و انگیزه و روحیه نظامیان رژیم صهیونیستی جهت مقابله با ج.ا.ایران	۷۰	۱۰۰	۴/۲	۷۹٪	۲۷/۹۴	/۰۰۰	۳۲	
	۴۹	بودجه نظامی رژیم صهیونیستی جهت تهاجم به ج.ا.ایران	۷۰	۱۰۰	۴/۳	۸۶٪	۱۱/۵۱	/۰۰۳	۲۶	
	۵۰	توان هوایی رژیم صهیونیستی جهت تهاجم و شناسایی هوایی به ج.ا.ایران	۷۰	۱۰۰	۴/۴	۸۴٪	۱۷/۵۱	/۰۰۰	۱۹	
	۵۱	استفاده از شبکه کنترل و فرماندهی رژیم صهیونیستی	۷۰	۱۰۰	۴/۱	۸۴٪	۲۷/۸	/۰۰۰	۳۸	

با عنایت به جدول فوق عوامل تهدید آفرین تهاجم هوایی به ترتیب رتبه شامل موارد ذیل خواهند بود:

۱. توان جنگ دور ایستای رژیم صهیونیستی؛
۲. توان عملیات شبکه محور رژیم صهیونیستی؛
۳. قدرت هوایی رژیم صهیونیستی جهت تهاجم و شناسایی هوایی در جمهوری اسلامی ایران؛
۴. خوداتکایی صنایع نظامی رژیم صهیونیستی؛
۵. توان رسانه‌ای رژیم صهیونیستی برای جنگ روانی علیه جمهوری اسلامی ایران؛
۶. دکتترین بازدارندگی و راهبردهای رژیم صهیونیستی؛
۷. بودجه نظامی رژیم صهیونیستی جهت تهاجم به جمهوری اسلامی ایران؛
۸. انجام رزمایش‌های مرکب رژیم صهیونیستی با سایر کشورها؛
۹. ایران‌هراسی، لابی‌گری و توان اجماع‌سازی افکار عمومی جهت حملات هوایی به جمهوری اسلامی ایران؛
۱۰. انگیزه و روحیه نظامیان رژیم صهیونیستی جهت مقابله با جمهوری اسلامی ایران؛
۱۱. دسترسی به فناوری هوایی به‌روز جهان (جنگنده‌ها، سامانه‌های اختلال الکترونیکی، بمب‌های هوشمند و ...) جهت تهاجم به جمهوری اسلامی ایران؛
۱۲. دسترسی به فناوری هوایی به‌روز جهان رژیم صهیونیستی جهت شناسایی و تهاجم به جمهوری اسلامی ایران.
۱۳. آموزش و ذخیره نیروهای انسانی در رژیم صهیونیستی؛
۱۴. استفاده از شبکه کنترل و فرماندهی رژیم صهیونیستی؛
۱۵. پایگاه‌ها و ناوگان دریایی آمریکا در منطقه جهت بهره‌برداری حمله هوایی رژیم صهیونیستی.

در مرحله بعد برای تعیین نقش عوامل یادشده در بسترهای فرصت آفرین و تهدیدزا از روش‌های آماری توصیفی؛ مانند تنظیم جدول فراوانی، تعیین فراوانی پاسخ‌ها، تعیین

درصد، رسم نمودار و محاسبه میانگین و برای تعیین اطمینان از معناداری پاسخ جامعه آماری به سؤالات پرسشنامه‌ها از روش آماری استنباطی آزمون خی در سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای ۵٪ استفاده شده است.

تدوین راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی:

پس از تعیین موقعیت راهبردی و تحلیل شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب و بر اساس اهداف بیان‌شده و به‌منظور رسیدن به وضع مطلوب، راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی با استفاده از عوامل برترساز (فرصت‌ها) به‌منظور پاسخ به تهدیدات، توسط یک گروه از نخبگان حوزه سیاسی و به روش نخبگی تدوین و با استناد به شماره عامل‌های محیطی مربوطه که در تدوین هر گزاره راهبردی، مورد استفاده قرار گرفته است در قالب یک جدول SWOT ارائه و بر اساس آن راهبردهای مقابله ارائه و با نظر خبرگان طبق روش تاپسیس اولویت‌بندی گردید. در این روش به‌وسیله یک فرآیند شش مرحله‌ای؛ شامل تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری، نرمال‌سازی، تشکیل ماتریس تصمیم به‌هنگار وزنی، تعیین جواب‌های ایده‌ال و نایده‌ال، محاسبه اندازه فاصله معیار و محاسبه رجحان ترتیبی راهبردها (مطلوبیت)، محاسبه و خروجی آن به‌عنوان مطلوبیت‌های راهبردها اعلام گردید. لازم به ذکر می‌باشد که دلیل محدودیت پژوهش و هدف اصلی مقاله از ارائه و ذکر نقاط ضعف و قوت خودداری گردیده ولی از نتایج آن در ماتریس SWOT بهره‌برداری گردیده است. اولویت‌بندی راهبردها بر مبنای مقادیر مطلوبیت آن‌ها، به شرح جدول ذیل مشخص گردید:

اولویت راهبردها بر اساس مقادیر مطلوبیت راهبردهای مقابله با تهاجم هوایی

شماره اولویت	اولویت ۱	اولویت ۲	اولویت ۳	اولویت ۴	اولویت ۵	اولویت ۶	اولویت ۷
شماره راهبرد	راهبرد ۶	راهبرد ۷	راهبرد ۵	راهبرد ۴	راهبرد ۱	راهبرد ۳	راهبرد ۲
مقادیر مطلوبیت	۱/۶۴۴	۱/۶۴۲	۱/۴۵۵	۱/۳۸۹	۱/۳۵۸	۱/۳۵۴	۱/۳۳۳

نتیجه‌گیری

ابتدا عوامل مؤثر در مؤلفه‌های تهاجم هوایی، عوامل فرصت‌آفرین و تهدیدآفرین رژیم صهیونیستی علیه جمهوری اسلامی ایران در قالب سؤالات اصلی تحقیق ارائه گردید و سپس بر اساس آن و نظر خبرگان نسبت به ارائه راهبردهای دفاعی مقابله با تهاجم هوایی رژیم صهیونیستی و پیشنهادهای مربوط آورده شده است.

۱. بهره‌گیری از قدرت هوشمند (استفاده هم‌زمان و برنامه‌ریزی شده از قدرت سخت و نرم) برای جلوگیری از تشکیل اجماع جهانی و افکار عمومی علیه جمهوری اسلامی ایران و ختنی‌سازی نفوذ لابی صهیونیستی در راستای کمک به رژیم صهیونیستی در هرگونه تهاجم احتمالی.
۲. برنامه‌ریزی، طراحی و اجرای رزمایش‌های موشکی و هوایی متعدد با شبیه‌سازی نقاط حساس و حیاتی رژیم صهیونیستی با برد بلند در راستای عملیات روانی علیه رژیم یادشده.
۳. به خطر انداختن مراکز حیاتی رژیم صهیونیستی از طریق تقویت سیستم موشکی دوربرد جمهوری اسلامی ایران به منظور مقابله با توان جنگ دور ایستای رژیم صهیونیستی.
۴. مورد اصابت قرار دادن سنگرهای اجتماعی دشمن در صورت بروز جنگ احتمالی با استفاده از توان موشکی و هوایی جمهوری اسلامی ایران و نیروهای مقاومت به منظور کاهش روحیه نظامیان و پایین آوردن آستانه تحمل مردم این رژیم.
۵. تقویت توان موشکی نیروهای حزب‌الله از طریق تجهیز موشک‌های کوتاه و میان‌برد به منظور افزایش قدرت بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران.
۶. تقویت ساختارهای سازمانی سامانه‌ها و تجهیزات آفند و پدافند جمهوری اسلامی ایران از طریق به‌کارگیری دانش بومی در بخش هوا و فضا و تعامل سازنده سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران با یکدیگر به منظور ارتقای قدرت هوایی.

۷. چابک‌سازی و اجرای عملیات‌های ویژه هوایی با به‌کارگیری ریزه پرنده‌های انتحاری از مبدأ سرزمینی نیروهای مقاومت هم‌جوار رژیم صهیونیستی علیه مراکز حیاتی، حساس و مهم این رژیم، به‌منظور پاسخگویی سریع و قاطع علیه هرگونه تجاوز هوایی دشمن.

پیشنهادها

۱. با توجه به اینکه در این پژوهش جهت‌گیری کلی راهبرد دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران در مقابل تهدیدها از مبدأ سرزمینی رژیم صهیونیستی تعیین شده است، بنابراین پیشنهاد می‌شود که طراحان راهبرد دفاعی-امنیتی کشور از نتایج به‌دست‌آمده در تدوین راهبردهای دفاعی-امنیتی کشور در مقابل تهدیدها از مبدأ سرزمینی رژیم صهیونیستی استفاده نمایند.
۲. با توجه به توان تهدید موشکی زمین به زمین رژیم صهیونیستی و خرید اخیر این رژیم نسبت به زیردریایی‌های دلفین که توانایی حمل سلاح‌های اتمی را داراست و رشد فعالیت آن‌ها در جنوب سرزمین‌های اشغالی و دسترسی آن به دریای سرخ و آب‌های آزاد در همسایگی جمهوری اسلامی ایران، پیشنهاد می‌گردد یک تحقیق جامع و کامل پیرامون سناریوهای تهدید موشکی و دریایی رژیم صهیونیستی علیه جمهوری اسلامی ایران با ابعاد کامل آن به عمل آید.
۳. با توجه به توان ائتلاف‌سازی و اجماع افکار عمومی رژیم صهیونیستی-عربی در ترویج ایران‌هراسی، پیشنهاد می‌گردد پروژه یا رساله‌ای تحت عنوان نقش عوامل مؤثر بر تهدیدات پیرامونی بر راهبرد دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران در مقابل تهدیدها از مبدأ کشورهای همسایه، حاشیه خلیج فارس و نیز استفاده از پایگاه‌های آمریکا در منطقه به‌منظور تهاجم به جمهوری اسلامی ایران اجرا گردد.

فهرست منابع و مآخذ

الف. فارسی

- اسکندری، حمید (۱۳۹۰)، *الگوهای سناریونویسی در مدیریت بحران*، انتشارات بوستان حمید.
- افشردی، محمدحسین (۱۳۸۶)، *طرح‌ریزی راهبردی نظامی در صحنه جنگ و عملیات*، تهران، دعا.
- اسلامینیا، مجتبی و دهقانی، عباس (۱۳۹۵)، *ماهنامه سیمرغ*، معاونت اطلاعات نهاجا.
- حبیبی، نیک‌بخش (۱۳۹۱)، *ماهیت قدرت هوایی*، تهران، مرکز انتشارات راهبردی نهاجا.
- زنجانی، داود (۱۳۹۱)، *بررسی تطبیقی توانمندی‌های عملیاتی هواپیماهای شکاری و ترابری کشورهای همسایه و هواپیماهای آجا*، ستاد فرماندهی کل ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- زنجانی، داود (۱۳۹۶)، *تبیین تهدیدات هوایی رژیم صهیونیستی و راهبردهای مقابله با آن‌ها*، تهران، دعا.
- نانجیان و همکاران (۱۳۷۹)، *راهبردهای مدیریت*، تهران، انتشارات ترمه.
- منقی، ابراهیم (۱۳۸۵)، *تحلیل رفتار رژیم صهیونیستی در برابر ایران*، *مجله سیاست دفاعی*، بهار، شماره ۱۸.

ب. انگلیسی

- Israel – an unmanned air systems (UAS) super power. Defense Update.
- □ THE MILITARY BALANCE ۲۰۱۷
- Toukan, Abdullah (۲۰۰۹) Study on a Possible Israeli Strike on Iran's Nuclear
- Israel – an unmanned air systems (UAS) super power. Defense Update.
- <http://www.defensenews.com/> June ۸, ۲۰۱۵
- www.Rafael.co.il